

УДК 316.346.32-053.6:331.101

**О. Крайник,
М. Мельник**

ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ В ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Окреслено суть поняття “інтеграція молоді в економічну діяльність суспільства”. Проаналізовано стан реалізації основних положень Закону України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді”, що стосуються інтеграції молоді в економічні відносини. З’ясовано недоліки діяльності держави щодо реалізації прав молоді на освіту, працю, житло, належний рівень життя.

Ключові слова: економічна діяльність, економічна сфера, житло, молодь, освіта, працевлаштування, профорієнтація, рівень життя, соціальне становлення.

Соціальне становлення молоді – процес різнобічного включення молоді в життєдіяльність суспільства як системи, сприйняття її як елементу цієї системи [1]. Повноцінний розвиток молоді особистості можливий тільки за умови її включення у всі сфери суспільства – економічну, соціальну, політичну, духовну тощо. Однією із найважливіших не тільки для людини, але і для розвитку суспільства та держави, є інтеграція молоді в економічну сферу суспільства.

Держава на законодавчому рівні гарантує молоді економічні права, декларує сприяння всебічному залученню молоді в економічні відносини. Це є позитивним моментом, однак набагато важливішим є ефективність та результативність втілення норм молодіжного законодавства в життя.

Вивченню нормативно-правового забезпечення молодіжної політики в Україні присвячено праці багатьох науковців, серед яких доцільно виокремити С. Бородіна, А. Васильєва, Г. Коваль, Н. Метьюлкіну, О. Парубчака, Р. Сторожук. Проблемам економічної соціалізації присвячені праці Г. Авер’янової, Н. Дембицької, В. Москаленко. Відомості щодо особливостей інтеграції молоді в економічну сферу суспільства можна почерпнути, насамперед, із Щорічних доповідей Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні.

Незважаючи на постійне зацікавлення науковцями молодіжною проблематикою, вона не втрачає своєї актуальності, оскільки сучасне суспільство характеризується швидкими змінами та ризиками, що призводить до необхідності осмислення модернізації механізмів державного управління в сфері сприяння соціальному становленню молоді. Окрім того, на нашу думку, у наукових працях недостатньо уваги приділено комплексному вивченню результатів впливу держави на процес інтеграції молоді в економічну сферу суспільства.

Молодіжне законодавство налічує сотні законів та підзаконних нормативних актів. Більшість із них спрямовані на виконання положень двох базових законодавчих актів у молодіжній сфері - Декларації Верховної Ради України “Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні” та Закону України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (далі – Закон). Останній, за задумом

розробників, мав стати нормативно-правовим актом прямої дії, однак всі обіцянки та гарантії державної підтримки молоді не діють автоматично. Отже, для того щоб знайти шляхи покращення діяльності держави у сфері сприяння залученню молоді до економічного життя суспільства, насамперед потрібно з'ясувати, наскільки ефективними є відповідні положення Закону.

Мета статті – окреслити стан реалізації прописаних у Законі України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” положень, що стосуються інтеграції молоді в економічну сферу суспільства.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: з'ясувати, які саме норми щодо сприяння економічній інтеграції молоді в суспільство прописані в Законі; співставити задекларовані в Законі напрями діяльності держави щодо залучення молоді в економічні відносини з станом їх практичної реалізації.

Економічна сфера охоплює матеріальне виробництво, розподіл, обмін, споживання, відносини власності, економічну і технічну базу, науково-технічний прогрес, технологічну революцію [2]. Включення молоді в економічну сферу означає її залучення у перелічені процеси.

Ми підтримуємо підхід колективу авторів на чолі з В. Москаленко, який розглядає економічну соціалізацію в межах єдиного процесу соціалізації особистості як його складову. Економічна соціалізація – формування економіко-психологічних характеристик особистості через засвоєння нею економічних цінностей суспільства в результаті здійснення економічної життєдіяльності [3]. Суб'єкт економічної діяльності характеризується активністю, спрямуванням активності, рівнем активності та усвідомленістю, раціональністю діяльності.

Інтеграція молоді в економічну сферу суспільства відбувається у процесі її економічної соціалізації (профорієнтація, здобуття професійної освіти, формування економічних цінностей) та подальшої економічної активності (участь у власне виробництві: вихід молоді на ринок праці, трудова, підприємницька діяльність тощо). Показником успішної інтеграції молоді в сучасні економічні відносини є рівень матеріального благополуччя, купівельна спроможність молодих громадян, зростання добробуту (економічні процеси обміну та споживання).

Аналізуючи Закон, можна зробити висновок, що державна політика щодо сприяння інтеграції молоді в економічну сферу здійснюється за такими основними напрямками: праця (ст. 7); підтримка підприємницької ініціативи та діяльності (ст. 8); сприяння підвищенню рівня життя молоді (ст. 9); покращення житлових умов молоді (ст. 10); освіта (ст. 11);

Держава гарантує молоді рівні з іншими громадянами права на освіту, працю, житло, достойний рівень життя.

Насамперед у Законі прописані трудові гарантії молоді, оскільки праця є основою суспільного виробництва та головним джерелом доходів більшості громадян держави. Вважаємо, логічніше було б на перше місце поставити статтю про освіту, тому що навчання передує трудовій діяльності, є необхідною передумовою інтеграції в економічну сферу. У Законі про освіту згадали тільки в ст. 11.

Ключовим моментом успішної економічної соціалізації є освіта, зокрема професійно-технічна та вища. В Україні повна загальна середня освіта є обов'язковою, тому нею охоплено майже 100% молоді віком до 17 років. Професійно-технічна та вища освіта загалом є доступними. Цьому сприяє, зокрема,

велика кількість професійно-технічних та вищих навчальних закладів (далі – ПТНЗ та ВНЗ). На початок 2014/2015 н. р. мережа ВНЗ налічувала 387 ВНЗ I – II рівнів акредитації та 277 ВНЗ III – IV рівнів акредитації, в яких навчалось 251271 та 1437955 осіб відповідно [4]. Водночас науковці все ще заявляють про існування нерівності доступу до вищої освіти, зокрема йдеться про сільську молодь, оскільки вважають, що якість середньої освіти в селах нижча, ніж у містах. Нерівність доступу до освіти також проявляється не тільки за типом поселення, але і за статками сімей абітурієнтів.

Абітурієнти та студенти з незаможних сімей мають право скористатися підтримкою держави. Законом передбачено надання молодим громадянам пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти у ВНЗ за різними формами навчання, незалежно від форм власності, що діють на території України. Умови кредиту досить вигідні. Він надається на 15 років під 3% річних. Термін настання сплати зобов'язань по кредиту настає, починаючи з 12-го місяця після закінчення навчання у ВНЗ. Щоправда, за браком коштів, в останні роки держава лише дофінансовує раніше укладені угоди.

Окрім надання цільових кредитів, згідно із ст. 11 Закону, державне сприяння щодо здобуття молоддю освіти також полягає у заохоченні спеціальними стипендіями найобдарованіших студентів. Зокрема, у першому півріччі 2014/2015 н. р. академічні стипендії Президента України отримували 447 студентів ВНЗ, іменні стипендії Верховної Ради України – 271 студент.

Основне, що повинна гарантувати і забезпечити держава – це здобуття якісної професійно-технічної та вищої освіти. Втім, про якість освіти в Законі не згадується. Багато уваги цьому питанню приділено у нещодавно прийнятому Законі України “Про вищу освіту”, який на сьогодні знаходиться на стадії імплементації, тому говорити про ефективність реформ у вищій освіті ще зарано.

Здобуття затребуваної на ринку праці спеціальності неможливе без професійного самовизначення учнів старших класів, проведення серед молоді професійної орієнтації. Вважаємо, що цьому питанню треба було присвятити окрему статтю в Законі. Натомість про профорієнтацію згадано лише раз – в частині дев'ятій ст. 11, де йшлося про те, що молодіжні центри праці (далі – МЦП) “надають послуги, пов'язані з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією” [5].

Якість освіти вимірюється конкурентоспроможністю особистості в її подальшому житті, перш за все на ринку праці. Наразі перше працевлаштування молоді є особливо проблемним з огляду на дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, скороченням робочих місць через спад економічного розвитку, відсутністю у молоді необхідних теоретичних знань та практичних навичок тощо. Традиційно значний відсоток безробітних припадає на непрацевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів (табл. 1).

На даний час у зв'язку із складним політико-економічним становищем України ситуація на ринку праці ускладнилася. Це стало помітно ще у I півріччі 2014 р. Кількість безробітних (за методологією МОП) у віці 15 – 70 років у I півріччі 2014 р., порівняно з відповідним періодом 2013 р., збільшилася на 154,0 тис. осіб, або на 9,8 % та становила 1,7 млн. осіб, з яких 0,4 млн. осіб шукали роботу вперше та не мали досвіду роботи [6].

Таблиця 1

Безробітне населення (за методологією МОП) у 2009 – 2013 рр.

Безробітне населення	Од. виміру	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Безробітне населення у віці 15 – 70 років, тис. осіб	тис. осіб	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2	1576,5
Зокрема не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I – IV рівнів акредитації	%	14,1	16,2	18,7	17,1	17,5
	тис. осіб	276,2	289,3	324,0	283,4	275,9

Примітка: розраховано за даними Державної служби статистики

Як видно з табл. 2, у 2013 р. найвищий рівень безробіття серед молоді спостерігався у віковій групі 15 – 24 роки і становив 17,4% від кількості економічно активного населення цієї вікової групи. Тобто найбільше труднощів із працевлаштуванням виникає у молоді до 24 років, а саме в цьому віці більшість молодих людей шукає роботу вперше. Молодь знаходиться у замкненому колі “важко знайти роботу, бо немає досвіду – немає досвіду, бо важко знайти роботу”. Тому забезпечення реальних умов для її трудового старту повинне стати пріоритетним напрямом державної молодіжної політики.

Таблиця 2

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2013 р., % [7]

Населення	Всього	Зокрема за віковими групами, років		
		15 – 24	25 – 29	30 – 39
Все населення	7,2	17,4	8,7	6,4
жінки	6,2	16,3	7,4	6
чоловіки	8	18,2	9,6	6,7
міські поселення	7,1	19,2	8,6	6,2
сільська місцевість	7,3	14,6	8,9	6,9

На протипагу проблемній реальності, у ст. 7 Закону задекларовано потужну підтримку держави щодо першого працевлаштування, сприяння вторинній зайнятості, підприємницькій ініціативі молоді. Так, частиною другою ст. 7 Закону прописано: “Держава забезпечує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби” [8]. Цією ж статтею передбачено, що держава гарантує надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам – випускникам державних ПТНЗ та ВНЗ, потреба в яких була визначена державним замовленням.

Проте вищенаведені статистичні дані вказують на те, що ці норми закону є здебільшого недієвими. У нинішніх ринкових умовах держава не управляє стовідсотково попитом і пропозицією робочої сили, як це було за планової економіки, оскільки на сьогодні питома вага державного сектора економіки становить тільки 13,1% [9]. Незважаючи на норми закону, “держава фактично зняла з себе повноваження щодо

захисту молоді та забезпечення робочим місцем молодих спеціалістів, перекидаючи відповідальність на роботодавця або навчальний заклад” [10].

Молоді громадяни мають право звернутися до центру зайнятості, де вони можуть одержати безкоштовну інформацію та консультацію, пройти професійну підготовку і перепідготовку. Ефективність діяльності центрів зайнятості у сфері працевлаштування молоді залишає бажати кращого - серед випускників ВНЗ, які перебувають на обліку в службі зайнятості, роботу отримує тільки кожен п’ятий випускник, хоча до 2008 р. отримував кожен третій [11].

Державна служба зайнятості надає інформацію про наявність вільних робочих місць не тільки безпосередньо молоді, але і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, молодіжним центрам праці (далі – МЦП), центрам соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді.

Держава сприяє створенню МЦП, а також молодіжних громадських організацій (агентств, бірж, бюро тощо) для забезпечення працевлаштування молоді, реалізації програм професійного навчання молоді тощо. Метою діяльності МЦП є вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді [12]. На сьогодні діє 18 обласних, 2 у м. Київ і Севастополь, 4 районних та 10 міських МЦП. Детальних звітів, які б дали змогу визначити ефективність діяльності МЦП, у загальному доступі не знайдено. Деяку інформацію про діяльність центрів можна почерпнути із їхніх сайтів, сторінок у соцмережах, а також офіційних даних Міністерства молоді та спорту України (табл. 3).

Кабінет Міністрів України у 2010 р. розпорядився утворити у складі ВНЗ підрозділи сприяння працевлаштуванню студентів і випускників вищих навчальних закладів. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України наказом від 27.04.2011 р. затвердило Типове положення про підрозділ вищого навчального закладу щодо сприяння працевлаштуванню студентів та випускників. Основними завданнями такого підрозділу є: сприяння працевлаштуванню студентів та випускників; проведення аналізу попиту і пропозиції на ринку праці фахівців, підготовку яких здійснює ВНЗ; налагодження співпраці з потенційними роботодавцями; інформування студентів і випускників ВНЗ про вакантні робочі місця.

Таблиця 3

**Інформація щодо діяльності молодіжних центрів праці
за даними Міністерства молоді та спорту України**

Роки	Звернулося до МЦП, осіб	Працевлаштовано, осіб
2012	41 303	15 740
2013	65 129	24 234
2014	30 563	10 172

Типовим положенням передбачається тісна співпраця таких підрозділів ВНЗ із Державною службою зайнятості, зокрема щодо спільного здійснення моніторингу працевлаштування випускників за місцем їх проживання та дій, направлених на пошук першого робочого місця. Доцільно відзначити, що впродовж останніх років багато ВНЗ подавали в Міністерство освіти і науки України недостовірні дані щодо працевлаштування своїх випускників. Для кращої статистики та видимості дотримання законодавчих норм

щодо гарантій працевлаштування керівництво ВНЗ вимагало у випускників, що навчалися за бюджетні кошти, довідки щодо працевлаштування. Здебільшого такі довідки виявлялися фіктивними.

На нашу думку, підрозділи сприяння працевлаштуванню за умови якісного виконання своїх завдань можуть надати вагому допомогу студентам та випускникам при пошуку першого робочого місця. На практиці вони переважно виконують інформативно-консультативну функцію. Наприклад, надають поради щодо заповнення резюме, перелік сайтів пошуку роботи тощо. Такі підрозділи повинні працювати на результат, а не створювати видимість роботи, подавати недостовірну інформацію, тим самим викривлюючи реальну картину на молодіжному ринку праці.

Частиною п'ятою ст. 7 Закону передбачено, що підприємствам, установам та організаціям встановлюється квота для працевлаштування молоді в межах, визначених Законом України "Про зайнятість населення".

Згідно частини другої ст. 14 Закону України "Про зайнятість населення" підприємствам, установам та організаціям з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб встановлюється квота у розмірі 5% середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік для працевлаштування категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Таких категорій є шість. Із них три категорії молоді: 1) діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, яким виповнилося 15 років; 2) молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу; 3) особи, яким виповнилося 15 років та які за згодою одного з батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу. Окрім молоді, до пільгових категорій належать: 1) один із батьків, який: має на утриманні дітей віком до 6 років; виховує без одного з подружжя дитину віком до 14 років або дитину-інваліда; утримує без одного з подружжя інваліда з дитинства та/або інваліда І групи; 2) особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування; 3) особи, яким до настання права на пенсію за віком залишилося 10 і менше років.

Позитивним є намагання держави шляхом встановлення квоти посприяти першому працевлаштуванню молоді. Проте негативним є те, що пільгова категорія обмежується лише тими, хто працевлаштовується протягом півроку після закінчення навчання чи припинення служби. Але такого ж, а то і більшого сприяння потребує та молодь, яка не може знайти роботу протягом року і більше після завершення навчання в освітніх закладах.

У разі відмови в прийомі на роботу молодих громадян у межах встановленої квоти з підприємств, установ та організацій стягується штраф у розмірі двох мінімальних зарплат за кожну необгрунтовану відмову. Тобто роботодавець може уникнути будь-якої відповідальності, якщо обгрунтує відмову у працевлаштуванні молодому громадянину або в разі виконання квоти. Оскільки квота встановлюється не окремо по молоді, а є загальною для всіх пільгових категорій, то підприємство може виконати встановлену квоту, не працевлаштувавши при цьому жодної молодої людини.

У ст. 7 Закону також ідеться і про вторинну зайнятість молоді. МЦП та громадські молодіжні організації (агентства, біржі, бюро тощо) за наявності в них відповідного дозволу, виданого Державною службою зайнятості, сприяють працевлаштуванню молоді, зокрема учнів, студентів, аспірантів у позанавчальний час. Проблема вторинної

зайнятості учнівської та студентської молоді полягає у тому, що молодими людьми можуть бути неправильно розставлені пріоритети між навчанням та роботою. У багатьох випадках спостерігається зниження успішності навчання молоді, що підробляє. Ідеальний варіант, коли молодь працює за спеціальністю, за якою здобуває освіту, однак здебільшого робота під час навчального року не пов'язана обраним фахом.

Ефективною формою підтримки вторинної зайнятості учнівської та студентської молоді є молодіжні трудові загони. Засновниками молодіжних трудових загонів можуть виступати органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, молодіжні громадські організації, загальноосвітні, професійно-технічні і вищі навчальні заклади, МЦП. Протягом першого півріччя 2014 року в Україні було створено 873 молодіжні трудові загони, участь у яких взяли 17397 осіб [13].

Держава декларує підтримку підприємницької ініціативи та діяльності молоді. У Законі передбачено такі форми підтримки молодіжного підприємництва: сприяння створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програми підготовки молоді до підприємницької діяльності, надання інформаційних та консультативних послуг; розроблення та реалізація системи заходів підтримки підприємництва молоді, включаючи довгострокове пільгове кредитування, забезпечення виробничими приміщеннями, страхування комерційного ризику тощо; надання права органам місцевого самоврядування встановлювати за кошти місцевого бюджету, пільгову плату за реєстрацію підприємств, створених молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями.

Незважаючи на те, що останніми роками Державна регуляторна служба України активізувала роботу щодо підтримки та розвитку підприємництва, поліпшення загального бізнес-клімату, на сьогодні немає спеціальних програм або хоча б окремих їх складових, що передбачають особливі умови для молоді, яка стартує у бізнесі.

На сучасному етапі чи не єдиною апробованою формою підтримки підприємницької ініціативи молоді є Всеукраїнський конкурс бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді, метою якого є залучення молоді до підприємницької діяльності шляхом підтримки її підприємницьких ініціатив. Організаторами конкурсу є Міністерство молоді та спорту України і Державна регуляторна служба України. Проте відкрити власну справу в Україні нелегко, а зробити це молодій людині з невеликим досвідом, відсутністю стартового капіталу ще важче. Тільки для 0,6% від всіх домогосподарств України основним доходом є підприємницька діяльність. Виходячи з цього, вважаємо, що реалізація таких заходів є недостатньою для підтримки молодіжного підприємництва.

У ст. 9 "Сприяння підвищенню рівня життя молоді" Закону держава гарантує молоді мінімальні соціальні гарантії. Так, держава, враховуючи прожитковий мінімум та реальні можливості бюджету, підвищує розміри допомоги сім'ям на неповнолітніх дітей, стипендій та інших видів матеріального забезпечення молоді, яка отримує професійно-технічну, вищу освіту у відповідних навчальних закладах. Матеріальне забезпечення, включаючи стипендії учнівської та студентської молоді, яка перебуває на повному державному забезпеченні, встановлюється на рівні прожиткового мінімуму. Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів [14].

Наведені державні гарантії дають змогу і забезпечити базові потреби людини, однак не сприяють значному підвищенню рівня життя молоді. Йдеться скоріше про соціальний захист, соціальну політику, ніж про реальне підвищення рівня життя.

Вважаємо що у молодіжному законодавстві доцільними були б положення про сприяння підвищення рівня життя, які передбачали б створення таких соціально-економічних умов для молоді, щоб вона могла за рахунок своєї економічної активності забезпечити собі та своїй сім'ї достойний рівень життя.

Держава повинна спрямовувати зусилля не тільки на підтримку малозабезпечених категорій населення, а насамперед на недопущення зубожіння, боротьбу з бідністю серед молоді. Адже на фоні низького рівня життя населення рівень матеріального забезпечення молоді також не є високим. На сьогодні 23% сімей, де всі члени родини працюють, знаходяться за межею бідності. Якщо працює один член сім'ї, то таких родин за межею бідності вже 35 – 37%. Із народженням дитини, ризик бідності посилюється, зокрема і серед працюючого населення. За межею бідності знаходиться 26% сімей з однією дитиною, 39% – з двома, понад 70% – з чотирма і більше дітьми [15].

У цьому контексті можна визначити дві головні проблеми, пов'язані з низькими стандартами праці в Україні: 1) зайнятість не захищає працюючого та його сім'ю від бідності; 2) вища продуктивність та інтенсивність праці не гарантує вищого доходу.

Першою причиною “працюючих бідних” є політика держави на дешеву робочу силу, другою – тінізація економіки, основу якої складає молода робоча сила. Показником політики держави на дешеву робочу силу є структура доходів громадян, в якій 42% – заробітна плата, і майже стільки ж, 39%, – це різноманітні соціальні трансфери і виплати. У цивілізованих європейських країнах заробітна плата займає 60% доходів громадян [16].

За даними Державної служби статистики України, у 2013 р. основним джерелом доходу для 42,8% домогосподарств були трансфери, доходи від власності та інші доходи [17]. Це свідчить про те, що дві п'ятих домогосподарств не отримують значних доходів унаслідок власної економічної активності (праця, підприємницька діяльність, самозайнятість тощо), а перебувають на утриманні держави чи родичів.

З бідністю пов'язана ще одна актуальна проблема молоді – незадовільні житлові умови або відсутність власного житла взагалі. Так, на кінець 2013 р. на квартирному обліку перебувало 84 807 молодих сімей та самотніх громадян. У тому ж 2013 р. одержали житло чи поліпшили свої житлові умови 584 молоді сім'ї та одинаки, тобто 0,6 % тих, які перебували на квартирному обліку [18]. Потрібно врахувати, що далеко не всі молоді люди, яким потрібне житло, перебувають на квартирному обліку. При цьому, лише незначний відсоток молодих громадян спроможні виконувати зобов'язання за іпотечними кредитами комерційних банків.

Згідно із ст. 10 “Житлові умови молоді” Закону держава реалізує право молоді на житло шляхом: сприяння молодіжному житловому будівництву, створенню молодіжних житлових комплексів; затвердження квот ділянок, які надаються молодим сім'ям під будівництво житла; розроблення та реалізації програм створення сприятливих житлово-побутових умов для молоді, яка проживає в гуртожитках; надання молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам з бюджетних коштів пільгових довгострокових державних кредитів; забезпечення житлом і господарськими будівлями за рахунок Державного бюджету України молоді, яка переселяється у трудонедостатні сільські населені пункти, а також місцевої молоді, зайнятої в сільському господарстві, переробних, обслуговуючих галузях агропромислового комплексу, соціальній сфері цих населених пунктів.

На сьогодні діє Державна програма забезпечення молоді житлом на 2013 – 2017 рр. Програмою, зокрема, передбачено надання пільгових довгострокових кредитів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла. Доцільно зазначити, що темпи забезпечення молоді житлом є недостатніми – в останні роки вони становили менше відсотка від кількості молодих сімей та самотніх, що перебували у черзі на кінець попереднього року (у 2011 р. – 0,8%, у 2012 р. та 2013 р. – по 0,6%) [19]. Основні причини невдач: недостатнє фінансування молодіжних житлових програм та низька платоспроможність молоді. Проблема з житлом є похідною від неефективної державної економічної та соціальної політики. Тому створювати умови для забезпечення молоді житлом потрібно не тільки за допомогою збільшення фінансування молодіжних житлових програм і охоплення ними більшого числа молодих сімей, а насамперед шляхом інноваційного розвитку економіки, покращення соціально-трудових відносин у суспільстві, модернізації державного управління, викоринення корупції тощо.

На основі вищенаведеного можна зробити деякі висновки, узагальнення та подати відповідні рекомендації.

У Законі України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” визначено загальні засади державної підтримки інтеграції молоді в економічну сферу суспільства, актуалізовано конституційні права молодих громадян на освіту, працю, житло тощо. Молодіжна політика існує не тільки на папері – можна спостерігати позитивні результати діяльності держави в означеній сфері, зокрема: доступність освіти, надання кредитів на освіту, житло, вживання заходів щодо першого працевлаштування молоді, матеріальна підтримка молодих сімей тощо. Водночас жодне із положень Закону щодо підтримки державою молодого покоління під час його включення в економічні відносини не втілюється в життя повною мірою. Одні з них стосуються тільки окремої групи молоді, другі потребують великих затрат бюджетних коштів, треті відзначаються неефективністю або відсутністю механізмів їхньої реалізації.

Можна виокремити такі основні недоліки діяльності держави щодо сприяння інтеграції молоді в економічні відносини.

1. У сфері освіти: недостатня якість вищої освіти на тлі її масовизації; невідповідність професійно-технічної та вищої освіти потребам ринку праці.

2. У сфері профорієнтації: державою і суспільством не приділяється належної уваги профорієнтації молоді, зокрема і на законодавчому рівні.

3. У сфері праці: неврегульованість першого працевлаштування молоді на фоні законодавчо встановлених гарантій; недостатня увага держави щодо порушення прав молоді у сфері соціально-трудових відносин.

4. У сфері підвищення рівня життя: гарантування тільки мінімальних соціальних гарантій та відсутність механізмів, які б суттєво підвищували рівень життя молоді; “працюючі бідні” серед молоді.

5. У сфері забезпечення молоді житлом: низька ефективність молодіжних житлових програм через постійне недофінансування та низьку платоспроможність молоді.

Отже, з огляду на сучасні тенденції розвитку економіки та суспільства, Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” потребує оновлення в частині норм, що стосуються сприяння інтеграції молоді в економічну сферу суспільства. Потрібно піддати ретельному аналізу та моніторингу реалізацію Закону України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”.

І, враховуючи одержані результати, вилучити застарілі та недіючі норми, інші скоригувати з поправкою на сучасність, ввести нові норми. До всіх положень доцільно розробити чіткі механізми практичної реалізації, і, що дуже важливо, – механізми моніторингу та контролю за їх виконанням, критерії ефективності їхньої реалізації. Водночас вважаємо, що не варто законодавчо змінювати існуючу чи приймати нову норму до тих пір, поки немає розробленого механізму її реалізації.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у обґрунтуванні та деталізації вищенаведених рекомендацій, пошуку шляхів усунення недоліків законодавства в сфері сприяння економічній інтеграції молоді.

Література

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 2998-ХІІ від 05.02.1993 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
2. Соціологія [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. Г. Городяненка. — К. : Видавничий центр “Академія”, 2006. — С. 132.
3. Економічна соціалізація молоді : соціально-психологічний аспект [Текст] : наук. вид. / заг. ред. В. В. Москаленко. — К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. — С. 45.
4. Мережа вищих навчальних закладів на початок 2014/2015 навчального року [Електронний ресурс] : експрес-випуск / Державна служба статистики України. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2014/12_14/321pdf.zip.
5. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні...
6. Ринок праці у І півріччі 2014 року [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/dop/10/dop_gp_1_2014.zip.
7. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2013 році [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/rp/eans/eans_u/rbrn_rik13_u.htm.
8. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні...
9. Частка державного сектору у складі економіки за І півріччя 2014 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=3e06b28c-0490-4cea-ae7f-e79e4d887acf>.
10. Семенова Д. Щодо регулювання надання першого робочого місця в Законі України “Про зайнятість населення” [Електронний ресурс] : аналіт. зап. / Д. Семенова, О. Пищуліна // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/932/>.
11. Участь молоді в суспільному житті: економічна активність [Текст] : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012 року) / Міністерство молоді та спорту України. — К. : [б. в.], 2013. — С. 59.
12. Про затвердження Типового положення про молодіжний центр праці [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 40 від 24.01.2001 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-2001-%D0%BF>.

13. Молодіжні трудові загони [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства молоді та спорту України. — Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/15235>.
14. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні...
15. В Україні стає менше безробітних... і більше бідних [Електронний ресурс] / Павло Розенко ; Центр Разумкова. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=942.
16. Там само.
17. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) [Текст] : стат. зб. : у 2 ч. Ч. 1 / [відп. за вип. І. І. Осипова] / Державна служба статистики України. — К. : [б. в.], 2014. — С. 48.
18. Квартирний облік та кількість наданих квартир в Україні у 2013 році [Текст] : стат. бюлет. / [відп. за вип. І. В. Калачова] ; Державна служба статистики України. — К. : [б. в.], 2014. — С. 5.
19. Там само. — С. 5.

**O. Krainyk,
M. Melnyk**

STATE ASSISTANCE FOR YOUTH INTEGRATION IN ECONOMIC ACTIVITY OF SOCIETY

The essence of the concept of «youth integration in the economic sphere of society» is outlined. The state of implementation of provisions of the Law of Ukraine «On the promotion of social advancement and development of young people» on the integration of youth in economic relations is analysed. The shortcomings of the state in implementation of rights of young people to education, employment, housing and adequate standard of living are shown.

Key words: economic activity, economic sphere, housing, youth, education, employment, career guidance, standard of living, social development.